

૩૬૩૩

મનમાં પો પટની પાતા

છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર

જુલાખીદાસ નારણદાસ.

અમદાવાદ

રીચીરોડ કપર તુનનાર વલ્લીમદના મકાનમાં

જુલાખીદાસ નારણદાસે પોતાના

સત્યપ્રકાશ પ્રેસમાં છાપી.

સંવત ૧૯૪૫ સને ૧૮૮૯.

દીક્ષત રે આના.

મેનાં પોપટની વારતા.

અત્રિસ પુતળીમાંની વૃંદા નાગની પંદરમી પુતળી બોલે છે
તે વારતા રાજા ભોજ સાંભળે છે.

શ્રી ગણેશાય નમઃ   શ્રી શારદાય નમઃ

ચોપાઈ.

- શ્રી ગણપતીના પુજ્ય પાપ, સુધ યુધનો સ્વામી રૂદ્રે રાય;
સિંધી દેવણુ સુખદાતા દેવ, શુભ કામ સદા શુભ સેવ. ૧
- સહુ કવિ આગળ કહું કરજોડ, કહું રખે કાંઈ દેતા ખોડ;
ગણુ અક્ષર લહું નહીં ભેદ, ક્ષણુ માત્ર ન કરશે ખેદ. ૨
- ભોજ રાજ ભારે બડખુપ, અનોલ તેજ અધિપતનું રૂપ;
ભાએગે પોતને ગન ભાવિયો, લાખેણુ આસન લાવીયો. ૩
- ફેળેજે સ્પરશ કરે જોડલે, વૃંદા પુતળી બોલી તેડલે;
ભુપત ભોજ તું ન કરીશ ભાર, વિકરમ સરખો નહીં દાતાર. ૪
- પારકુ દુખ દેખીતે દાઝ, પર કાજ કરે તન તાજ;
તેવા થાએ તો પાગજ ધરો, નહિતો પ્રીતે પુજા કરો. ૫
- પગ ખેંચી જોડયા બે પાણુ, કહે વિકરમ મહીમા ગુણુવાન;
પ્રીત કરી બોલી પુતળી, ભોજ રાજ લેજે સાંભળી. ૬

દોહરા—વૃંદા કહે તું ભોજ સુણ, સાંભળયું હશે કાન;
પુછી જુઓ પુરાણમાં, જેહ લખ્યાં છે પાન. ઉજ્જણી અતિ રમી
આમણુ, નવ તેરી નિજ નામ; પવિત ભોજ તીરથ તપ, ગુણુ
સાગર એ ગામ. એક સમ રાજ અર્યો, સેના સહીત શીકાર;

દેઈ દદામા હું દેબી અલખત અપરમપાર. અરવ અધીપતીએ ખે
 ડીયો, ગયો વેગજો વન; ખીજે મારગ સેના વળી, કોઇ ન જ
 છે અન્ય. દવ ખળતો દીઠો જહાં, રાજ પોહોત્યો ત્યાંય; નાસે
 જનાવર દો દશા, મહીપત પોહોતો ત્યાંય. કહતક દીકું કારમુ,
 રાજએ તે દીશ; પોપટ છે એક પીલડો, રાતી મણી છે શીશ;
 નાહયો જહ નદી વિશે, ધરયું ઇશવરનું ધ્યાન; દવમાં પડવા દલ
 ધસ્યું, મનસા સીધે માન. વિચાર કર્યો મન ફિકરમે, પંખી
 નાઠાં જાય; પોપટ કેમ પાસે રહ્યો, એ તો અચરત થાય. સ્તુ
 કરી તેણે સુરની, પડે અગનીમાં જમ; માં માં કહીને સમ દી-
 ધા. છે સહસ્ર કસમ. ઇશ્વર આણુ છે તુજને, રામકુવાઇ રાખ;
 જો પડે તું દવ વિશે તો શ્રી સુરજની સાખ. પોપટ તો પડતો
 રહ્યો બેઠો વિકરમને હાય; શા ગાટે તમે સમ કસ્યા, બોલ્યો
 તેને સાથ. જા મારગ તુ તાહરે, પરવર પોઢે પંથ; હું માહારી
 હાંશે ખળું, તહારે શાની અંત. સતવાદી કહે શુક સુણા. આપ
 હત્યા કરે આજ; કીયાં છોકરાં વરણવવાં, કીયું જાય છે રાજ.
 પોપટ કહે પુછ્યા તણા, તાહારે શાનો અરથ; દુખ સુણી શું
 પામ્યો, ગાંઠ ધણેરો ગરથ. જો કામ તમા આવીયા, તેહ કરીને
 જાઓ; પડવા દો મને પાવકે, જોડી શાને થાઓ. આપ દુખ
 જો કો કહે. તેહેનું મુરખ નામ; સાંભળીને તું શું કરે, કરી શકે
 સુજ કામ. વચન દીધું તે વિક્રમે, લે પરીયાનો કોલ; બાગું સં
 કટ તાહરે, સત્ય વચન તું જોલ. ઇશવર આણુ સાચુ કહે, દીલ
 કેરે તુજ દુખ; ગમશે જો ગોવિંદને રહેજે કંઈ હું સુખ. પંખી
 કહે શ્રીકૃષ્ણ અમા, પ્રથમ તમારે નામ; કયાંથી આવ્યા કોણ છો.

ક્યાં વસવાનો કામ. નગર જીજ્ઞાસીનો નરપતી, વિકરમસેન વડ
વીર; શેવક ગડ વ્રાહ્મણ તણો, ધરમ વાત ધ્રુવ ધીર. સવારનો
શીકારનો, હું આવ્યો આ વન; અશ્વ ખે ચી ઉભો રહ્યો તુને
તજતાં દોઢો તન. આઘ અંત ઉતપન લગી, કહે તું વીતગ વાત;
સુખ કરે તને શેહેજમાં, માટી હરસીધ ગાત.

ચોપાદ--કહે શુક સાંભળ મહારાજ, મહારા કુખ કેર એ
કાજ; રાજવશી નગરનો ભુપ, ભુપતસંગ એક બારે ભુપ. તે નગ
રનો શેઠ સુભણ, પરમચંદ્રશા તેનું નામ; પુષ્પસેન તેનો સુત
હોય. બત્રીસ લક્ષસો જુગતે જોય. તેને મજશુ અદકી પ્રિત, વી
નોદ વાત કરે બહુ રીત; એક સમે ખેડાં એકાંત, કહી વાત
બાગી મન બ્રાંત. વિધાતાએ લખ્યું ક્યાં હશે મારો વીવાહ તે
ક્યાં થશે; સુજમાં તેનું જ્ઞાન છે ઘણું. તે કારણ કહ્યું તે તણું.
મછાવતી નગરી છે એક, માનસંગ મહીપત વીવેક; ટેકચંદ્રશા
તેનો શેઠ, પદમ લોચના પુત્રી એક. તાંહાં વીવાહ થાશે તાહરો.
સાચો ખેલ મોને માફરો; તે કન્યાગી પાસે રહે, મદન માણ-
ની મના કહે. તે મના પણ ચતુર સુભણ, તેને મન પણ આ
જુ જ્ઞાન; પદમલોચના કહે મના સુણો, પુછું વાત જાણો તે બણો;
માહરો વીવાહ મળશે ક્યાં, તે જાણો તો કહોને હાં. મનાએ ક
ચુ તે કામ, પુરપચંદનું લીધું નામ; વાંધ્યો હરખરે લક્ષણ લહુ
પદમણીએ પોતાને કહ્યું. શ્રીકૃષ્ણ આકલીયાં દેઢ માન, આવી પર
જવા જુગતે જનન; તેના કુત્રની રીતે કરી તે વરને તે કન્યા વ
રી. કન્યા વળાવી તે સાચમાં, હોસે મના આવી હાયમાં; હેત ખી
તને ઉગટ બેર, આવી આપ પોતાને ઘેર. કનક પાંજર ચોપટ ત

છુ તાગર શેડને હેતજ ધણુ મેના તે મુકી ત્યાંદાં એકઠાં શુક સા
રીકા ખે રહ્યાં. શુભ મેના દીડી તે ઠાગ. વાધ્યો પોપટને મન કા
મ; જોરાવરી જરી નવ હોય. કામની સાથે કરે કોય. કાલા વાલા
કાધા ધણાં. વનીતા રચત વીખીયા તણાં મેના કહે મુજ સામુ
જોય, તો નીરવે પ્રાણુ તું તારો ખોય. મુજ સામુ જોડે તુ આં
ખ, તો તોડી નખાયુ તારી પાંખ; આસ પરસ બહુ રાઢે રીત,
ધડી એકમાં કરે બહુ પ્રીત. નરકે નારી કામ વશ હોય, તે વેળા
ઈશ્ર નવ દેખે કોય;

છપો--સો કાયર એક સુર પેહેલાંને તે જુપ નાસે; કાજ
ળ કોટડી માંહે, તાંદાં ડાહ્યો થઈ ખેસે. સંગ તજે ને જોહ, તેહ
ને પગલે પાસે. અડે રેખ ધણું ખસે પણુ ખીણું કાંઈ ખેસે. કામ
ની સંગ કામી પુરૂષ કામ વશ થાએ સહી; સામળ કહે રાજન
પુરૂષ પરનારી નેહ કરશે નેહી.

ગોપાલ--તે પોપટને વાધો કામ. ચુક્યો ચીતથી તેણે કામ;
જોરાવરી કરી તેણે જાર, કોપી તેતો મેના નાર. પ્રાતસ કાલ થ
યો જાડરે, સડ સૂતા ઉડ્યાં તાડરે લીધી નારીએ મેના હાથ, શે
હ ખાલે પોપટની સાથ એક એકને પ્રીતજ ધણી ખોલાવવાં,
માંડી આપણી; ત્યારે મેના ખાલી ત્યાંદ, ખેડી નારીના કર માંહ.
શુજ વાત બણી ને કહી, રાત સમ વીતક ને થઈ; જો પોપટ
મે મારે તું. તો તારે ઘેર આવું હું. માકારા વરત તણો ને ભં
ગ, અમડાચું હમાર અંગ; એ પોપટ ને શુજીએ દો. નહીં
તો માહારી હત્યા દ્યો. દારણુ રાત તણું ને થયું રાણી રાજ
આગળ કહ્યું; હમને વાહાલો તે છેવણી, મહા અન્યા પડ્યો તે તણો.

શેઠ કહે શુક સાંભળ વાત, સાચુ શું વીલ્યુ રાત; આપણુ બે-
ઉ છીએ એકાંત, સાચુ કહે નવ રાખીશ બ્રાંત. કહે પોપટ શાં
મળ માદારાજ, વાત કરતાં આવે છે લાજ; રાત એક એ પાસે
રહ્યા, પ્રેમદા ને કાગ પેદા થયે. નારી આગળ નાનું શું જોર,
કાધી ચાંતની એ સુજને ચાર; રાંણી આગળ થાએ સતી, વાં-
ક નથી અમારો રતી. શેઠ કહે મનાનો વાંક, ચુકાવ્યે પોપટ મા-
રો રાંક; જીવંતી જીડી નીચે હોય, પુરશ વાંક નવ કાઢાડે કો
ય. શેઠાણી કહે મના સુદરી, કંઈ આગળ મને જીડી કરી; કહે
સારીકા સુનો પેર, પુરશ જીંડા છે ઘેરે ઘેર. નર નારી સાચુ સાં-
ભળો, સુકાદો મનનો આંખજો. જીંડા પુરશ તણિ કહું વાત, જી-
ડી જાણુજો નરની જાત. લખનોર છે એક લાયક છે ગાગ, ના-
રસંગ નરપતનું નામ; લખેશરી માંહે ધનશાહ વશે, ધનદાય ના-
મ તન એક તથે. પુષ્પક પાટણુ ને રાજનં, શુભ સકોમળ તે
તું ગન; મધુચંદશા. મોટો શેઠ, તેને પ્રેમની પુત્રી એક પેટ. ધ-
ન રાય સાથે વીના કાચ, શ્રીફળ સોંપી કીધું સીધ; કુળ આચા-
ર રાજસ ગુણ રીત. પરણ્યાવ્યાં વર કન્યા પ્રીત, મીનારક આવ્યું
તે પેર, કન્યા રહી પોતાને ઘેર; ત્યાર પછી જે વીતક થાય, તે
સાંભળો. કહું છું માય.

દોહરા—વર તણો પીતા મુખી ગયો વણજ વેપાર; કપુત
ઉઠ્યો કુલક્ષણો, અવગુણ અપરમપાર; રમે જીકહું રાડકા, ગુણ-
કાને ધરે જાય; દામ સધજો દેહવટ ગયો, કપુત જણાયો કાય.
બેચ્યાં મંદરી માળીયાં, વેચ્યાં વસ્ત્ર સણમાર; વેચ્યાં ચોપડા ચી-
તથી, ખોયો નગરમાં કાર. અંન ન મળે ઉદરભરી, ન મળે જમડો

દાગ અન્યા અધરમ ચાલે ઘણી, કરે કુડાં નીત કામ દામ જ-
તાં દુનીઆ ગઈ, ગયું સગપણ સરવે સાથ; અકલ બુદ્ધિ આગ-
ળ ગઈ આવી અદકી અનાથ. ગયો ગામ સસરા તણે, તેણે
દીધાં માન બલે શેઠ પધારીયા, આખ્યાં ફેફળ પાન. વચ્ચ આ-
જુશણ બાત બાતનાં, ખાંન પાંન રીધ રીત; જામાત્ર જાણી
બુગતશું પુરણ કીંતી પ્રિત. રાખ્યો પુરણ પ્રિતશું, અવધ
એકજ માસ સામરવાસો સજ કર્યો, અતી આણંદ હુલાસ. શા
માં વળાવી સાસરે, કોડે સાથે કંથ; કોઈ બીજુ તે કેડે નહીં પ
રવરી છે પંથ. શામા તે છે મહા સતી, શીરોમણ સુંદર રૂપ;
પ્રિતીપાલ પતીની કરે બલગણ કેરી ભુપ. વીસ દીવસ થયા
વાટમાં, આવું અરણુવ તયાં એક; વીચાચુ મન વાણીએ
વીપરીત છે વીવેક. દેવું માંથે દાહલું રેહેવા નહીં ધર મ
ત્ર; ચરચા બેશે ચંચની, આ નગરશેઠનો પુત્ર. લાજ જશે મુજ
લોકમાં, કરે કામની ધાત; મુજ ઘેર રહે નહીં માનની, જાણશે
એનો તાત. કંથ કહે સુણ કામની, સોંપે મને શણગાર; વાંટે
વીમન હોએ ઘણું, તસદર અપરમપાર. ધરેણાની ધાંડી રાખી
પોતાને પારા; પાળો પંથે પરવર્યો, પેમદા પુટે પાસ. મહા વ
નમાં એક કારમો, મોહોટો આવ્યો કુપ; પાંણી પીવાને મશે,
બામની સાથે ભુપ. કાહાડે પાંણી કામની, પીએ કંથજ આંહ;
કોટ ઝાલી ને કામની, નાંખી કુવાની માંહ. નાઠો નગર તે નર ધ-
ણું. પ્રિત પાપણી પેર; કટલેક દાહાડે આવીયો, ઘણા પાપી તે ઘેર.

ચોપાધ—કામની તે કુવામાં પડી ઘણું દુખ પામી તે ધડી;
સંકટ પડે તે જાએ કહીં, ચોકું પાણી તેથી જુડી નહીં વટેમા
રજુ તે આરણે, આવ્યા પાણી પીવા કારણે; ઘી નારી કુપે પડી,

તતક્ષણ કાઢી તે ધડી. દાંડી રડી રાજ રતન, પુછ્યું તેને ગામ
 પતન; ગામ નામ પીતાજી તણુ, મહસ્થ જાણે તુ છે ધણુ. મલી
 ન વસતર દુરબળ દેહ, નારી ઉપર સહુને નેહ; વેગે કહી વધામણી
 વાત, હરખ્યાં માત તાત ને ભરાત. એકલી તું કેમ આવી પંથ,
 ક્યાં ગયો કામની તુજ કંથ; શા માટે થઇ દુરબળ દેહ, તારણી
 વાત માંડી કહો તેહ. માનની સુણુ દેહે માંડી વાત; કહું વીતમ
 મારુ હો માત; સ્વામી શાધ ધણું માહરો, શાણી શુભ દીલથી
 ડાહરો. કરે આકરી મહારી ધણી, તન મન ધન એ તરણી ત-
 ણી; પાણી ગાગે તો દેએ દુધ, સકત શાહ પુત્ર એ શુધ મ
 ય્યા તસ્કર વીખમ વાટમાં, ધણી સાથ લુટયો વાટમાં; કોણ
 જાણે ધણી ક્યાં ગયા, મુજપર કરતાતા બહુ દયા. બહે આવી
 તું મારી બાઇ, લીધાં ઓવારણું સરવે ધાધ આપ્યાં વસ્ત્રે નવા
 શણગાર, બરથારનો નવ ખોયો બાર. કંથને નવ કુડો કહરો,
 દુખ. દાવાનળ દેહે સદ્યો; તારણી તહાં ઠરીને રહી, પુરૂષ તણી
 તાંહાં શી ગત થઈ. વરસ અઢી થયાં જાહરે, મન વિચાર કરયો
 તાહરે; કામની તો કુવામાં પડી, ગયો જીવ હશે તે ધડી. વન
 માં જે હકીકત હોય, તેને તો નવ જાણે કોય; લાલચ ભેવાની
 આશરે, પાછો ફરી જાજી સાસરે. દહાડા દસ વીસ પરાણો રહું,
 કુશલ ખેમ ખખર જઈ કહું; સાસરવાસો દે બહુ પેર, કપટ કરી
 ને લાવું ઘેર. એમ વિચારી આદ્યો જાય, આવ્યો સસરાના મં
 દીર માંહ; મંદીરમાં પેસે નેટલે, તહાં જીવતી દીઠી તેટલે. દ્રષ્ટે
 દ્રષ્ટ માનનીની મળે, અચરત પામી પાછો વળે; દીઠો કામનીએ
 તે કંથ, પાછો પરવરયો પંથ. હેત ખરીને આદ્યો હાય, મહારાજ

મહારી સાંભળો વાત રખે રાખો મનમાં આંખજો, સાચી વાત મહારી સાંભળો. તેમાં નથી તમારો વાંક, લખ્યા હશે વિષાતાએ આંક; મં સાચી વાત અહીંયાં કહી નથી, ખીજી બતાવી છે કથી. મં રાખ્યો છે આપણો ભાર, નથી જાણતું કોઇ આ ઠાર; સુખે તમે મંદીરમાં જાઓ, શા માટે ઓશીગળ થાઓ. ડાહી એમ શીખામણુ દીધ, પેઠા મહીરમાં કરીને પ્રીત; બેઠયાં સાસુ સસરો સહુ, કુટુંબ સહોદર આવત બહુ. એકાંત પોઢે સુંદર સેજ, નારી નરને આણિ હેત; વીત્યા દીન એમ દસ બાર, વણીક થુને કરશે વિચાર.

દોહરા—કુપમાં નાંખીતી કાગની, ગાયે જાડી જોડઃ વીસ વશા નહી વીસરે, જીવતીને મન જોડ. ઓશીઆજો રેહેતું અતી, મળી નારથું મીટ; પરાણે કરવી પીતડી, તે પથ્થર ઉપર પીટ. મધરાતે જે માનની, નીંદ્રા વશ તે હોય; નર નારી જે એકલાં; પાસે નહીં ત્રીશુ કોય. ડાલ્યું વીંધુ ધરણી તણું, જોરાવરુ એ જાણુ; પક્ક એક જે પગ ધરી, પદમની પછાડે પ્રાણુ. આજુ-શજુ ઉતારીયાં, બાંધી ગાંઠડી કાપ; અરધી રાતે એકલો, વાટ વી દેશે લીધ. પ્રાતસકાળ પરોઢીએ, વીપરીત દોડી વાત; કુટી પી ઠી રોઈ રહ્યાં, તેહનાં માતને તાન. ગયો મારગે તે ક્યાં મળે વીપરીત કાધું વરત; પાપી પરદેશે ગયો, માનની પામી મરત. પાપી પુરુષ એવા ધણા ઘેર ઘેર એ સંસાર; મનાને પોપટ કહે, નિરમળ રૂડી નાર. શેઠ શેઠાણી સાંભળો, અપાર એવો આંક; પુરુષને પાપી કહ્યો બિનતાનો નથી વાંક. શેઠ કહે તમે શુક સુણો, ઠહું બિનતાની વાત; સંસારમાં સરખું નથી, જીગતે જોતે

ભત. શુક કહે શેઠ સુણો, બણો ભાવથી ભેદ; ક્રીયારે તો જોએ કામની વનિતા અવગુણ વેદ. દશવરના બનાવમાં સહુમાં અધીક ખતેક; પાપ આપમાં અતીઘણુ વપુએ વપુએ વિવેક. સરખું ન હી કોઇ શ્રદ્ધીમાં નર નારી લખ કરોડ; જાણા બહી પ્રયત્ની ધણી, જુમતે નહીં કા જોડ.

ચોપાઈ--કહે તો કહું તેમાં દ્રષ્ટાંત. ભાણું ભામની તારી જ્ઞાંત; શુક કહે સાંભળ મહારાજ, કહું કરતુક કામની કાજ. ની અ ભત તો નારી તણી, કહોતો સાક્ષ દેહી તે ધણી; કનકાવતી ન ગરી શુભ ગામ કાંતીશેન રાખનું નામ. લક્ષણતી ત્યાં એક વાણીઓ, શુભ સાગર જુમતે જાણીયો; નગર શેઠનું રકુ તુર, પ્રાક્રમ તેનાં છે બહુ પુર. સખુધ નામ તેની દીકરી. લક્ષણવતી ભાગે ગણી; દામાદરદાસ તણો દીકરો, વિજેપાળ કન્યાને વરયો. પટાંતરે પંદર જોજન તણો, ગામ વેગજો દેશજ ધણો; વહાણુ વટી તે તેનો બાપ, ચઢ્યો વાહાણુ તે કુંવર આપ. પરણ્યો તો જો કન્યા પેર, ધણું હેત પણ મુકી ઘેર; વહાણુ હંકારી ગયો વી દેશ, પરમુલક પર ધરતી દેશ. પરનાગી તેને તનથી તણ, પરણી ભામની તેને બણ; અવિદ્યા ન જાણે અન્ય, કોઈની સાથે ન મળે મન. લંગોટ બંધ કાપે તે દીન, નીચ બુદ્ધિ કરે નહી જ ન; પતી જઈ પરદેશે રહ્યા વિચાર શો વીનતાને ધયો. ભરજોખન માં છે ભામની, કંદ્રપમાં સમણ કામની; અંગો અંગમાં પ્રગળ્યો કામ, નારી જંખે નરનું નામ. ખેડી જુરણ મનમાં કરે, પર પુરુષ હાડડામાં ધરે; ખેડી માનની માણીયા માંહ, વીપ્ર એક જમી ને ભય; આવે ખીડાં મુખમાં પાન, તજે નીકળ્યો કરતો તાન; દી-

કો દેવાંશી વત દેહ, ઉપન્યો તે નારીને નેહ. ડાહી હતી ધરમાં
એક દાસ પ્રિતે માક્ષી તેની પાસ; તેડે છે શેઠાણી માહરી, વી
પ્ર ચીંતા ગઈ તાહરી. રવીવારનું કીધું વરત, દાંન આપવા તેડે
તરત; વીપ્ર એવું મનમાં કળે, વાટે જતાં આવું ક્યાં મળે. શેઠ
તણી ડાહી દીકરી, પોતે તેડે પ્રિતે કરી; તાંદુલ સોનું એ આપ-
શે, વળી ગોર કરી થાપશે. એવો ઘાટ મન સાથે ધડપો, વીપ્ર-
મડી ઉપર ચડપો; નારીએ જાણ્યો નરનો હાથ, ખોલી સામા ખા
હાણુસાથ; તે ખાહણુ ખાખત જુજીઓ, થરથર થર ખાહણુ ધરજીવો.
તાહારે પગે લાગુ છું નાર, કાઠીમહેલ મુજને તું બહાર; મહારો પગ
તો ટકતો નથી, કોડ વરાં કડુંધું હું કથી. મહારી ઇજત ને જી
વડો જાપ, તારો સંગ મુજથી નવ થાય; એમાં જાત ઉપજી મા
હરે, એવું કામ ન કરું તાહરે.

દોહરા—વનિતા કહેછે વીપ્ર સુણ, ધીરજ મનમાં રાખ; તારું
નામ કો ક્ષે નહી, તેમાં શ્રી સુરજની સાખ. સહીઅર મ-
હારી માક્ષણી, પ્રીત ઘણેરી પેર; નીતે રાતે આવજો, તે નારીને
ધેર. વડ હેડે ધર તે તણુ, નહી પડોશી પ્રીત; સુખે સેજ પા-
થરૂ, રમજો કડી રીત. ખાવા પીવા ખરચવા, દહાડી આપું હામ
પ્રતાપ ઈશવરના થકી, લાઇ ન શકે કો નામ. વાર કહી વિપ્ર
વજ્યો, આજ્યો પોતાને દવાર; શેઠાણીએ સેજમાં તેડી માલણુ
નાર. માલણુ તારે મંદીરે, આવે વિપ્ર વશરામ; સનમાન દેજે
તેહને, પુરી રાખજે હામ.

ચોપાઈ—માલણુ ગઇ પોતાને વાસ, દીધી શીખામણુ કી
ધી દાસ; સજ્યા પાયરી પ્રશપજ તણી, શુભ સામગંરી ખીજી

ધણી. વિપ્રે વિચારી મનમાં વાત, ઘટીકા થઈ એ ચારેક રાત;
 પ્રીતે પ્રેમદાએ પરડી પેર ગયો વિપ્ર માલણુને ઘેર. આરવાંગત
 દીવાં સનગાન, લચીંગ સોપારી એલચી પાન; શુભ શબ્દયા ઢાળી
 એકાંત, બાગી મન થકી તે બરાંત. એટલે શેઠાણી તહાં આવી-
 નિવિધ સામગરી તે લાવિયાં; સઘળી વાતે મળ્યો મંજેગ, કીધા
 ભાગની સાથે ભોગ. નર નારીને ધણું થયું હેત, નીત નીત ખાં
 ખો સંકેત; અહરનીશ ત્યાં એવું હોય, અન્ય વાત જાણે નહી
 કોય. એમ દીવશ થયા છે ધણા, આન્યા વેપારી વહાણજ તણા;
 વાગ્યાં દુંદભી ઢોલ નિશાન, જુગતે થયું સસરાને જાણુ. જામાત્ર
 વિદેશ થકી આવિયા, માલ અનાંગળ તે લાવિયા; માસ એક થ
 યો જાહેર, જમાઈ ઘેર આન્સે તાહેર. તારણી તેડવાને કારણે,
 આન્યો સસરાને ખારણે; મળાભિટી બંદી પેરે કીધ, કોડ પશાય
 વાડે વિધ વિધ, શાક પાક ભજાં ભોજન, માનની સજન તણું;
 તહાં મન; દીવશ ગયા તહાં દસ ખાર, પણ નયણાં નવ મેલે લ
 ગાર. શેઠ વિચારે લજ્જા ધણી, બાલક છે તરણી મુજ તણી;
 એક દિવસ માળીએ એકાંત આખ્યાં રતન અમુલ્ય ખાંત. મુકતા
 ફળ તણા જે હાર, આખો માલ બહુ અપરંપાર; ભોજાઈ ઘર
 માં છે એ ચાર, તેમણે કીધા મન વિચાર. ધણે દીવશે શેઠ આ-
 વિયા, રતન ચિંતામણી લાવિયા; નણદલ અણમરતાં કયાં નથી,
 સહુ શીખામણુ દે સવરથી; એક દીવસ પરાણે પ્રિત, કસ્યાં એ-
 કઠાં રમવા રીત; દાદરો અડકાવી બાહાર, રહ્યાં એકઠાં નર ને
 નાર. નારી ધુધટ-તાણી પડી, ખોલાવી ન ખોલે ધડી; કાલાવા-
 લા શેઠે કસ્યા, ખાંત ધરી ખોળા પાથસ્યા. તોયે નાર નવ ખોલે

ને, થાક્યો આપડો શાળો શેઠ. નર નીંદા થયે જાલરે, વી-
ચાર કર્યો વિનતાએ તાલરે. વિપ્ર જોતો હથે મુજ વાટ. તેના
મનમાં રહે ઉચાટ; નારી દાર નાખી ઉતરી, માલજી મંદીર તે
પરવરી. રાત અંધારી છે ઘનધોર, ગાળીયા હેડે ઉભા ચારે ચોર;

દોહરા—વીપ્ર વાટ જોઈ રહ્યો, ઉધ્યો અતીથે આપ; પુષ્પ
પ્રેમલને કારણે, આળ્યો જાટો સાપ. પગ હેડો પડ્યો પુરુષનો, વાગ્યો
નાગને શીશ; ખીજ્યો તે મનમાં ઘણું, ચઢી સગળી રીસ. આ
યુષ્ક તેનું આતી રહ્યું કોઈક જન્મનું વેર; ડસો નાગ તે ડંશ ક
રી, જોતાં ચડીયું ઝેર. પુરું વરસ સોએ થયાં, માનવી પામ્યો
મરત એહેવે શેડાંણી સેજમાં, તારણી આતી તરત દીપક જોત
છે દીપતી, આવી વરેહમાં નાર; જગાડી જુવે જુગતે કરી, બા
મની તે ભર્યાર. કહતક એક ત્યાં કારમુ, થઈ ગયું ઘનધોર; આ
હારે ખેઠા ખુધ લહે, ચારે ચતુર તે ચોર. માલજી મંદીર ઉપરે,
વડસો જાટો વ્રક્ષ; તે ઉપર વાસો વસે, જોરાવર એક જક્ષ. તે-
ણે તરણી ઓળખી, કુડે કરે છે કામ; શેઠ પેહોડાડ્યો સેજમાં,
એ આવી એ ઠામ. મુઝા ઉપર મમતા કરે, જીવતાને નવ જોય;
હરામખોર એ આગળે, અન્ય ન દીકી કોપ. ઉતર્યો અફસ આ-
પથી, તજ્યો વૃક્ષથી વેશ; જક્ષતો જુગતી કરી, પુરુશ માંહી પ્ર
વેશ આળસ મરડી ઉડીયો, જન વીપ્ર તે જગ, હરખ પ્રીત પુ
રણ કરી, પ્રેમદા લાગી પાગ. નીંદ્રાવશ કેમ નર થયા, કેમ દા
ખી નહીં દેહ; કેમ તમ્મતો તોડીઓ, નારી સાથે નેહ. નર કહે
નીંદ્રા ધણિ, આવી તારે સંગ; તે જાટે જાલ્યો નહીં, શાગા તા
રે સંગ. ચરવણ ચીત ધરી કચ્છું, પ્રિતે પીધું દુધ; ભામની તે

ને ભોગવિ, બળ પ્રાક્તમથી બુધ. પરવારણ પુરણ પ્રિતે કરી, રિથ
 ર થઇ ખાધો થાક; કોપ કરી ને કરડીયું તે નારી કેર નાક. બા
 બા બુમ પાડે ઘણી, દેહ સન્ન કેમ દુખ; છુટ્યું નાક નરિ તણું,
 રણું વીપ્ર ને મુખ. જક્ષ તો વરસે ચઢ્યો, કરી કામ એ તરત;
 પાછો વીપ્ર પડ્યો ત્યાંહાં, મુળ જેમ પામો મરત. ચોર ચરચા
 જીવે ત્યાં, બેઠાછે જે બહાર; માલણને કહે માનુંની, જગ નમ
 રી નાર. હવે ઉપાય શો કરું, દેએ શીખામણ મુજ પેર; નાક
 વીના નારિ થઇ, કેમ જવાશે ધેર. ઉત્તર શો દેહો એહનો, પુછે
 માને આપ; નરનારી સહ નગરની, ઉતર દેવા આપ. સ્વામી પો
 હચો સેહેજમાં, તેહેનો સવળો શોક; પુછે તેને શું કહું, લક્ષવંતા જે લોક
 ચોપાઇ —કેહે માલણ સાંભળ કાગની જા મંદીર હગણું જાગની;
 ચડે માળીએ તું જાહરે, પાડે બુમ તારણી તાહરે. ગળે ધર ધ
 ણી ને તું પડે, કહીએ મારી સાથે વહે, શું વણસાડયુ છે તાહ
 રું શં.ને નાક કાપ્યું માહરું; જા ઉતાવળી કહું છું કથી, બીજો
 ઉપાય તારો નથી ચોર ચાર તે કેડે ગયા, વિચાર કરીને વીરજ
 થયા. ચરચા એ નારીની જોડી, મારા મનનો સંદેહ બોડી. મા
 નની તેતો મળીએ ચઢી પાડી જુમ તે વેળા ધડી; ધાવ ધાવરે
 માનેઆપ, દેહે દુખ અકરમી આપ. સુતાં હું સરવે લોક, શા
 મા દેખી પામ્યા શોક આવડું કષ્ટ તે કેમ વાપીયું. શાને નાક
 એનું કાપીયુ.

દોહરા—મુંડો એમારો પતી, જરનો એને છાક; વાત કરતાં
 વઢી પટળે નારીનું વારણ નાક. સાસુ સસરા શોકાતુર થયાં, ફટ
 ફટ કરે છે લોક; ન થટે તે એણે કશું સહ લોકોને શોક. શ-

હને ધાંધ સુજો નહીં થો ઉતર કહુ સરવ સાથ; પડયો ગાભરો
 બ.પડો, કાને દીવા બે હાથ. જાણુ રાજ દ્વારે થયું લોપી તેની
 લાજ; દીઓ શેઠને શુળીએ, કરડયું નાક શું કાજ. રામા ર
 તન સરિખડી, એકજ કરિ અમણુ; મા જોવું ઘટે નહીં, પાપી
 પુરણુ પ્રમાણુ. ચોર વિચારે ચાતમાં, માર્યો જશે શેઠ; પાપ પ-
 ડે તે આપણને, વીનતાને માંચે વેઠ.

ચોપાર્શ્વ—ચારે ચોર પધાસ્યા તાંહાં, કેમ મારો છો રાંકને
 આંહાં; મળી સભા બેડીતી જ્યાંહાં, વાંક ઘણો વીનતાનો ત્યાંહાં.
 રાત હતી અંધારી ઘેર, અમા ઉમાતા ચારે ચોર; કઉતક કચ્છું
 એક નારિએ, નાંજ્યો દોર ઉતરી બારીએ. પાછી અમ્મ પુઠંજ
 થી પેર, માનની ગઈ માલણુને ઘેર; ત્યાં વિપ્ર પડયો હતો આપ.
 તો પગે ડથોતો સાપ. તે વિપ્ર તો પામ્યો મરત, ઉતર્યો જ-
 હ્ન એક વડથી તરત; કર્યો પ્રવેશ કાયા ભોગવિ, ભામતી તે
 ભુતે ભોગવિ. પાછો જાડે ચડ્યો જહરે, કરડી નાક ખાધું તાંહ
 રે; દુખ પામી નારિ તે ઘડિ, પ્રેમદા પતીને પાથે પડિ માલણુ
 નિ શીખવિ આવિ ઘેર, પછે કરી પ્રેમદાએ પેર. પાડિ બુમ જગ્યાં
 મા આપ, રાજ દ્વારે આવ્યાં આપ. તે પારખું જુગતે જુઓ,
 પાણિ પોતાનું શાને ખુઓ; તે વાતનું તરશે ખરમ, કુવોછે બ્રાહ્મ
 ણુ માલણુને કરમ. ગયો રાય જોવાને કારણે, પડ્યો વીપ્ર માલણુ
 બારણે; તેના મુખમાં દીહું નાક, સાચુ માન્યું તશ્કરનું વાક્ય.
 ચાર ચોરને સાચા કીધ, તે ચોરને સરપાવજ દીધ; શામા શુળી
 એ દીધી જહરે. સ્વામી ઉમારે તાહરે. મુકાવી જીવૂતી તે આ
 પ, એ ભોગવશે એનું પાપ; કહે પોપટ સાંભળ રાય, એવો ના

ચીનો અન્યાય. દીઠી વાત કહું કામની, કુડામાં કુડી કામની, વી
સ વસા વીનતાનો વાંક બુંડી ભામની આડે આંક.

દેહરા—મેના કહે માર પુણિ, બુંડુ ભુંડા ઘેર; માર વરત
કેમ ભાગ્યું, તેની તે શી પેગ. પ્રાણ તણુ હું માકરો, આપુ હ
ત્યા તુજ; જોરાવરી જરી રમ્યો, દેશ છે એ મુજ.

આપાઈ—શેઠ શેઠાણી સાંભળો ખેય, શુક સાથે છે સખજો
નેહ; કહું તે એક કરોત કાજ, રખે રાખો કોઈની લાજ. 'પ્રલ્લ
હત્યાદિક પાતીક તુને, કરી ન્યાય કરી દેખાડો મુને; પોપટને દો
ધણીજ પતીજ, ધરમ વાત તણી જે ધીજ. ખેમાં હોએ જેનો
વાંક, જિયો શુળીએ આડો આંક; શેઠ કહે શુક સાંભળ વાત,
ખરી કહે અમ આગળ ખ્યાત. કહે શુક કહે સાંભળરે શેઠ, જુ
ઠી કહું નહીં નેટ; એકડાં ઘાડ્યાં નર ને નાર, પ્રથમ તો અન્યા
એ ઠાર. આવ ભાવ હેતેથી કરો, હેને આરા હમારી હરો મં
વિચાર્યું મારે મન, એક જાતી પક્ષી છું જન. જે મેનાં કહે
તે કંઈ, વિાપ કરી વિનતાને વંઈ; પંખીને પરણ્યાની રીત, હેને
કંઈ ત્યાં રૂડી રીત. દીઠી રૂડી એની દેહ, નારી સાથે કર્યો મં
નેહ; મં જણ્યું રાખશે છાની વાત, એ તો થઈ ગુણકાની જા-
ત, મેનાએ મનમાં ન ગણી લાજ, કર્યું કહું કામનીએ કાજ;
કામની કહે તેતો હું કંઈ, વિનતા હેત કરે તો વંઈ. એતો હેંશ
છે મન માહરી, પુછે મેના રાણી તાહરી; શેઠાણી કહે સાંભળ સ
તી, લાજ ના રાખીશ રજ રતી. તહારા મનની કરે જો વાત,
સોંપું શુકને તારે હાથ; જો ગમ તો અવગુણ સાંખ, જો ગમે
તો મારી નાંખ, તારી દાઝ હોલાયે કેમ, સાચું કહે તું ગહારા

સમ; સારિકા કહે શેઠાણી સુણો, બાર એવડો શાને બરો. મુજ ને તો એ ઉપર ખાર, મારી નાખું આણી વાર શું કરીએ શુક શેઠજ તણો, વહાલો પ્રાણથી પોપટ ઘણો. માટે કહ્યું એ મહાર કરે, તો તો પ્રાણ એનો ઉગરે; કહ્યું કરે અમારું આપ, તો વાંક ગુનો કરે હું માફ.

દોહરા—શેઠ કહે શુક સાંભળો, પ્રોછો તમારી પેર; કહ્યું કરો તને માનની તો સુખે રહો મુજ ઘેર. શુક કહે સુણ સા-રિકા. કહે મન આવે તેહ પછી હું પરણું તુજને, પ્રેમ કરશું નેહ.

ચોપાઈ—કહે સારિકા તુજથી થાય, તો કરે કહું તે એક ઉપાય, અહ વાંકા શેઠાણી તણા. શુન્ય થાનક પડ્યા છે ઘણા. પાંચમે મંગળ રાહ દે કષ્ટ, સંપુરણ શનિચર દેખે દ્રષ્ટ; એ અહ જોને જીગતે જોય, વનિના વંજા નિચે હોય જો. ગરબ રહે પ્રમદાને પેટ, તો જીવતો મુકું સહી નેટ; ખીજું વચન કહું તે કરું, તો વર મહારો કરીને વરું. પ્રીત કરીને રાખું પાસ, મુજ ખરીદી થાઉં દાસ; આજ થકી તો મહીના સાત, શેઠ શરીરે છે એક ઘાત અચાનકથી મુરજા થશે, ઘડી એકમાં જીવજ તેને જીવવાનો ઉપાય, લાવ શેખી જો તુજથી થાય.

દોહરા—સારિકા કહે પોપટ સુણો, કરો ખનાં કાજ; તો પરણું હું તુજને, રાખું તારી લાજ. ન કરે કાજ તો માહરું, તેં ન ગણું તુજ પાપ; જોરાવરી જીવતી કને, જીર રમ્યો તું આપ.

ચોપાઈ—ઉગરે શેઠ તે કરો ઉપાય, તો તું મહારો સ્વામી થાય; હુણ એનું આશીર્વાદ થાજી, તો તહારી બહીહારી જાજી.

દોહરા—પ્રતિજ્ઞા પોપટ કરે, રાખો દ્રઢ વિસ્વાસ; સો ઉ-

પાય કરી આવશું, પ્રીતિ તારણી પાસે જરૂર જવા દે મુજને,
પરકું કામની પેર; માસ ચારમાં તુજ કને, આવું આપણે ઘેર.
સારીકા કહે તું સમ કરી, નીસ્યે નારી જાય; પછે મરવાને કા
રણે, શાનો પેદા થાય. શુક કહે સાંભળ સુંદરી, કર પ્રતીજ્ઞા
આપ; જો ના આવું તારી કને તો પરલેકારતું પાપ; વીરના-
સ ધાત વળી જે કરે, ધરે અહંકારી આપ; જો ના આવું તુ-
જ કને, તો જિ હતાનું પાપ. અભક્ષ્યાભક્ષ પ્રાકુણ કરે, અ-
ગમ્યાગમ્ય આપ; જો ના આવું તુજ કને, તો બાળ બક્ષહ
ત્યા પાપ.

ચોપાદ—વચમાં ઇશ્વર વચમાં રામ, ક્રીધા સમ એ કોટી
ક કામ; સમ ખાઈ ને ત્યાંથી વળયો, પંખી હડી ને પંથે પળયો.
વીચાર્યું છે તેને તાંહે, બારે દામ મુજથી કેમ થાય; કરી પ્રતી
જ્ઞા ખાધા સમ, તહાં ગયા વીના ચાલે કેમ. વીક્રમસેન ઉજ્જૈણી
ધણી, તેની કીરતી છે અતી ધણી; ધણા લોક પામે છે સુખ,
તેને જઈ કહું ગાંડે દુખ. સંકટ સહુ લોકોનાં હરે. કરી અરથ જો
મહારો સરે; એવી મનમાં રાખી આશ, આવતો તો તમારી પાસ.
વળી વિચાર્યું મેં તો મન, સતવાદી રૂડો રાજન; એ આગળ
મુકું કેમ લાજ, પડું હજયો સમામાં આજ. એ કામ કેમજ હું
કરું, અગની દેહ બાળીને મરું; એટલા સમ ખાધા તે પજો. ફ
રી રાંડ પડે નહીં ગજો. દવ બળતો દીઠો જાહરે, તેમાં પડતો હતો
તાહરે; સ્નાન કરી સુરજ સાખીયો, એટલે તમે પડતો રાખીયો.
સાચી વાત તે કહી છે અમા, પુછોછો તો મુણજો તમા; હવે
મુરમાં રાંજ પરવરો, જે કરતા તે કામજ કરો. દવમાં પડવા

દો મહારાજ, તમો કરો તમારું કાજ; એવી વાત સાંભળી જ્યાં,
તતક્ષણુ રાજા ખાલ્યો ત્યાં.

દોહરા—પ્રથવીપત કહે પ્રીતથી, પ્રાણો તમારી પેર; શ્રી
ધશવર દુખ ભાગશે, આવ હમારે ઘેર. પ્રીતે ધાલ્યો પાંજરે, કરશે
વાયદો વરત; આંશા પુરે અંખિકા, માસ એકમાં તરત. સમ
કરી સુખીયા કર્યા, આપ વિચારો મન આઘ શકિત તુ ધશ-
વરી, ટેક રાખજો તન.

ચોપાઈ—ધ્યાન ધશવરનું મનમાં ધરે, નીતે કાગ પોતાનું
કરે; એક દીવશ આવે અધીપતી, ગમે શિકાર પોતે મહીપતી.
વઢોહ સરવ લસકરનો થયો, રાય એકલો રણમાં ગયો; બેઠો છે
તહાં તપસ્વી એક, ધરે ધ્યાન તહાં વાડ વિવેક. નથી રાખતો
કોની આશ, પ્રથવીપત આવ્યો તેની પાસ; જુખ તરસા ને ટાઢ
છે ધણી, પામ્યો દુખ ધરતીનો ધણી. જઈ શીધને નામ્યું શીશ,
ગધા આપ આયમતે દીશ; શીધ કહે છે શું છે નામ, કેમ આં-
બાળે આણિ હામ. ખાલ્યા રાય મન આણી ખીર, ઉજેણી અ-
ધીપતી વિકરમ બીર; શીકાર રમતો લુલો પડ્યો, આશ્રમ આણે
ઓવી અડ્યો. અવનવું મં દીકું આણુ, જાણી શીધ આવ્યો તમ
શરણ; બાંધ્યો અરવ મટુલી માંહે, ખાણુ આર પછે દહી ત્યાંહે.
અમરત જેવાં ફળ અનુપ, સંતોખ્યો ત્યાં બારે ભુપ; પાથરણુ
એાઢણુ આખાં ધણાં, કર્યાં જતન પ્રથવીપત તણાં. પ્રાતસકાળ
થયો જાહરે, સુતો અધીપતી ઉઠ્યો તાહરે; રાજા કહે કાંઈ માગો
ગરથ, સઘળી વાતમાં છું સમરથ. કહે શીધ મારે શી ખોટ, શી
બાંધી તુજ પાસે માટ; રાજા શામાટે ગાંડા થાય, આવજો તમે

નગરની માંહ. કહે ચાકરી તમારી ઘણી, તો જાણો ખરો ઉજણી
ધણી; ધીધ સુણીને એવી વાત, બાલ્યો રાજની સંધાત.

દેહરા—સીધ કહે સુણ મહિપતી, મહારે ઘેર ઘણી ભુખ;
અહાર આપતાં તુજને, ધણું લાગશે દુખ. અંપલાસ કરું એક
વરસના નીરબે સાથે નેટ; પછે કરીશું પારણાં, પુરણ ભરીને પેટ.
રજા કહે જે માંગશો, તે આપું હું અહાર; અન્ન ન કરું એક
ધડી, પણ ન લાગે વાર. તમ સમાન વહાલું નહીં, તમ સમાન
નહીં પ્રીત; મહારા સમ છે માગજો, રંજીત મનની રીત.

ચોપાઇ—માગી શીખ ને મહીપત ગયા, પોતપોતાને કામ
થયા; વીત્યા દીન વીતી છે ઘડી, તે વાત વિસારે પડી. એમ ક
રતાં આવ્યો દીન, શીઘ્રે આપ વિચાર્યું મન; જોઈએ રાજા કેરુ
રૂપ, કપડી કે છે ભોજો ભુખ. સત અસત ચાહેછે એહ; કેવો
નારાયણપર નેહ; માટે એની ધીરજ જોઈ, મહારા મનનો મેદહ
ખેજો. એલો તે પોતાનો કર્યો, કુંવર રાજનો હર્યો; લાડકવાળો
વરસે સાત, અત્રિસ લક્ષણો વિશ્વ વિખ્યાત. જીવે મુખ તારે
અન જન્મ, કરે રમત તે સજીને ગમ; પણ પરો નવ રાખે રાય,
કંઠ વળગાડે કોમળ કાય ગયો કુંવર કહે છે સહ લોક. સભા
બધી પામી છે શોક; હાહાકાર નગરમાં થયો, કુંવર કોડીલો તે
ક્યાં ગયો. કહાં જઈ હવે શું કરે, પ્રાણ દેહમાં કેમજ ધરું; બહુ
વાડી ગેખી ગફાય, ઠામ ઠામ ખોળાવે ર.ય. કુંવર તણી વધાઇ
ખાય, માંહો માગ્યાં કહે આડં રાય; પુછ પુછારણ કીમી ઘણી;
ન જડી શુધ કાંઈએ તે તણી. કોટી ઉપાય કરવા તે અડ્યો, તેથ
મુત્ર શોધ્યો નવ જડ્યો; મુકી કુંવર તણી તો આશ, ખેડો નરેત

થઇ નિરાશ.

દેહરા--એટલે આશુપણ તેહનાં, કુંવર પેહરણ કાય; તે એક જામણ કર ધરી, વેચવા ચઢે નય. સાહ્યાં સોનીવાણીએ, ફટફટ કરીને ફેક; રાજદવારે લાવિયો, પુઠે ઝાઝા લોક. મારામાર કરે ઘણી, દીએ ઘણેરી ગાળ; મારચો પુત્ર એ પાપીએ, એમ મડાવે આળ. કુકુ કામ એ શુ કચ્છું જીવીશ ફેટલા કાળ; કિતમ નહી તું અધમ છે, એતવિઓ ચંડાળ. બાળહત્યા બેઠી વુને, ન રક જશે નીરવાણ; શુળીએ દેશે સેહેજમાં, તજશે હવડાં પ્રાણ. રાય આગળ ઉભો કર્યો, આશુપણ છે હાય; લોક ખલક લેખા વિના મુઢ્યા છે તે સાચ. રાય કહે રહો વેગળા, લાવો મારી પાસ; વિપ્ર જાણી વીનય કર્યો. દીધી અઢરી આશ આશુપણ એ કુંવરનાં, કયાંથી લાયા આજ; એનો પહેરનારો કયાં ગયો, સાચું કહો મહારાજ.

ચોપાઇ--કહે બ્રહ્મણ નવ જાણું હું, ફરી ફરી શું પુછે તું; મહારો ગુર ગુફાની માંહ, તેને એલખી શકે નહીં ટાપ. તે તો તહાં બેઠો એકલો, મુજને વેચવાને માકલ્યો; તેણે મુજને સોંપ્યું કામ, વેચી ધરેણુ લાતો દાગ. હું વેચવા આવ્યો જાહરે, બાંધી એહીયાં લાયા તાહરે; સાચી વાત તો કહું છું કપી, બીજું જાન તો મુજને નથી. રાજને મન લાગી રાઠ તહારો ગુર મુજને દેખાડ; બ્રહ્મણ સાથે આવ્યો ભુપ, રણમાં બેઠો સાધુ સ્વરૂપ. વાસો રાય રહોતો જાંહાં, તે ઠેકાણે આવ્યો તાંહાં; આ ગુર બેઠો બારણે, માકલ્યો વેચવાને કારણે. એલો ધરમાં નાશી ગયો, રાય ગુરની પાસે રહ્યો; કહો સીધ ધરાવો નામ, કરતા દીસો કડાં

કામ, આ આશુપણુ ?નાં ઘડયાં તમને ક્યાંથી જુગતે જડયાં; એ પહેરનારો જે પુત્ર, તેનું શું કશું છે સુત્ર. શીઘ્ર કહેા તમે સાચી વાત, જીવે છે કે ક્રીંધી ધાત; દુનીઆં બંધી દુખી થાયછે પુત્ર વિજોગે જીવ જાય છે.

છાપો—મહા દુખ માયે આળ, મહા દુખ માલ ગયાનું; મહા દુખ અતિ અપમાન, મહા દુખ રોગ થયાનું મહા દુખ જાએ નાર, મહા દુખ વેર વઢયાનું; મહા દુખ હારે હેડ, મહા દુખ જેર ચઢયાનું. વળી મહા દુખ માયે મોતનું, દુખ દેવું ધર સુત્રનું; સાગળ કહે મહા દુખ વળી મોત થાય પ્રિય પુત્રનું.

ચોપાઈ—ઉતાવળો થઇ સાચું ભોલ, પડેો આપ રહેનો ખોલ; કહાં પેલો એ મહારો બાળ જીવે છે કે આપણો કાળ. શીઘ્ર કહે સાંભળરે રાય, જુઠ ખાદ્યું મુખે નહીં જાય; વરસ તણા કરવા ઉપવાસ, થઇ પારણા કેરી આશ. બલિસ લક્ષણો પુરૂષ જો મળે ત્યા રે મનની ચિંતા ટળે; વદવાસની જે જલક્ષી પુરૂષ માંસની તે બક્ષણી. રાંધી માંસ ને આપું ભોગ, પછી જમવાનો મલશે જોગ; જોયું મં જીજેણી માંહ, બાલક રમતો દીઠો તાંહ. બતરીસ લક્ષણો જોયું ચેન, આણો પુરૂષ ત્યાંથી ક્ષેન; હું નથી જાણતો કેનો બાલ, ગરજ બુખ માટે આણો કાલ. આપો ભવાનીને મં ભોગ, સુખ સામગરીનો સંજોગ; અસ્તી ચરમ જે તેનું નામ, મુખ આગલ મુક્યું તે ઠામ. ભંડારીને જે કા દાંગ આબુપણું કરવું કામ; માકલ્યો વેચવાને કારણે, માલ્યો આવ્યો તુજ બારણે.

દોહરા—લાહે ત્રાહે લોકે કહ્યું, નિંદે સહ સંસાર; દીયો સીધને શુળાએ પંચ ઈંદાળી માર. રાય કહે રહેા સાંસતા, જાએ

તમે સહ ધેર; ન કરો એને આકળો, પછો રૂડી પેર.

આપાદ—પછી રાખજીએ જોડયા હાથ, બોલ્યા વચન તે રીષની સાથ; તમે મરું કારજ કરયું, રૂડી રીતે પેટજ બરયું. બાગી છે તમારી જીવ કધક હજી દેહમાં છે દુખ કહે શીધ સાં-
બલરે રાય, કહું વાત સમજો મનમાં. મહારે માથે છે ગુરુ એક, તેની કહું એક વાત વિવેક; તે ઉપવાસ કરીએ છીએ એક દન, એક દીવશ કરીએ જોજન. મને મળ્યા બ્રહ્મિસ લક્ષણી,
આપ્યા ક્રોધ ભયાની તણો; એટલી ગુરને થાશે આશ, ગુર શીશ જમથુ ખે સાથ. ગમતો તે શુભીએ દયો, નો ગમતો આજીશણુ લો; જો મમનો ન વેર સાંખ, જો ગમતો મારી નાંખ હું શું જા-
ણુ તારો પુત્ર કાચુ ભાગ્યું છે ઘર સુત. મં પણુ માટે અન્યા કર્યો, તાહરે પુત્ર હોતેથી હર્યો. ફટ ફટ કહેછે સહ ગામ, તમે કીકું અમાર નામ; માટે જોડ કહે તે કર. કહેતો જીવું કહેતો મરું જેહું પાપ મારે શીર નેટ, જીખ્યો રહ્યો ન બરાણું ખેટ;
હત્યા જેહી ને દુખીયો થયો, સરથો અરથ નહી પણુ જીખ્યો રહ્યો;

દાહરા.—કહે રાજ સોધ સાંભળો; દુખ ન ધરો મન માં
હ; ગુર જીખ્યો છે તમ તણો. તે ગુર છે ક્યાંય. આગળ થા
ઓ અધિપતિ, દેખાડો તે હામ; કરો ઉપાશણુ એકલો, નીરવા
ણુ છે એ નામ. પાગ પયો પ્રથવી પતી જોડીને ખે હાય; તમા
કરો તે પારણુ, ખોલ્યા સીધને સાથ. જોજન કીજો ભાવતાં. અ
મ ક્યાંથી આજ; મુજને કાંધક દીજીએ, એ દેવા સરખું કાજ.
મનમાં રાખો ઓરતો. તો તારે શીર પાપ; શીવ આગ સાચુ
કહો, જમા તમા કેમ આપ.

ચોપાઇ સીધ કહે સાંભળરે રાય, કહું જમ્યાનો એક ઉ
 પાય; પુરશ બ્રીસ લક્ષણ તણો સતવાદી સ્વરૂપે ધણો. તે આ
 વે મારે બારણો હેતે મળવાને કારણો; આપ હાથથી છેદે અંગ
 કરે દેહ કાયાનો ભંગ. વરત સંપુરણ થાએ જોગ, આપે હાથ
 ભવાની ભોગ સંતુષ્ટ થઇને શક્તી જાય, ત્યારે અમોએ ભોજ
 ન થાય ત્યાં સુધી બિદા તપ કરે, આયુસ ખુટે તો ત્યાંહાં મરુ;
 ભોગ આપ્યા વીના ભોજન હોય, એવી વાત કરશે ન હી કો
 ય. કહે સીધ તમા સાંભળો મહેલી દયો મનનો આંખજો; હું
 આંખો તારે બારણે, ભોગ ભવાનીને કારણે. કરો સીધ ઉતાવળ
 આજ, હાંખો સાગથી જોઇએ તે કાજ; કહે સીધ સાંભળરે
 જુપ, તું સતવાદી રાગ રૂપ. પરમારથ કરે પર કામ, તારું છે
 નવ ખડે નામ; તારો પુત્ર એલે મારીયો, અરથ પોતા તણો
 સારોયો. હું મારા પેટને કારણે તમને કેમ માફ બારણે; મા-
 ટે ભાઓ જીવતા ઘેર, નહી કરે હું તમારી પેર. પેટ ધાઓ
 તો હું નહી દેઉ, રાજબાર માંચે નહી લેઉ; સાંભળો સીધ અ-
 મારી વાત, મરતી નથી અમારી જાત; આયુશ પુરે જે નર સુ-
 ઝો, તે ગયો તે જીગતે જીઓ, પરકાજે તને જે પ્રાણ, રહ્યો
 જીગમાં તે તો જાણુ; રૂડો ચીંતવ્યો મારો જોગ, તો આપો
 ભવાનીને ભોગ, જીગમાં રાખો હમારું નામ, તો કરવા દયો
 એ કામ;

છાપો—જગમાં જીવ્યો તેહ, જેણે પરદુષ્ટ જઈ કાપ્યાં;
 જગમાં જીવ્યો તેહ જેણે દાંન અભયપદ આપ્યાં; જગમાં જી-
 વ્યો તેહ પંચાત આલી દશ દીશ; જગમાં જીવ્યો તેહ કુળ તા

ચ્યું બહુ ચીશે; જગમાં તે નર જીવીયો, જશ વિગળ ગુણુળ
જીવીયો; સામળ કહે જીવ્યો સપુત, પરકાજે દે પ્રાણીયા.

ચોપાઈ.—સીધ તણી મંડળી માંહે, સામગ્રી સરવે આ
જી તાહે; કરો કહુ તે દ્રવ્યજ કાજ, તીલ તાલ તાંદુલ શ્રીફળ
અતીરાજ. સ્થાન નવ મહેનાં કર્યાં, શ્રીફળ ફ્રાફળ ઉપર ધસ્યાં;
કર્યો ઉતાશન જામત જોત, સ્થાપ્યાં તેત્રિસ કરોડ દેવ ઉદ્યોત.
કરો ધણી ત્યાં ધીની ધાર, મહા પ્રગટી અગ્નિની આળ; રૂદે આ
પ મન રાખી ધીર, કચ્છું સ્નાન જઈ વીક્રમ વીર. ઇષ્ટદેવનું
સ્મરણ કચ્છું, ધ્યાન આપ રૂદેમાં ધચ્છું; જગ વીવાનો હોમો
દીન, એમ ઉલટ મહીપતને મન. ધાલી કંદ કરેણા માળ, સીંદૂ
ર તિલક કચ્છું છે કપાળ; પુરણાહુતી વળી જાહરે, લીધું ખડક
હાથે તાહરે. ગયો કુંડ નીકટ તે દીશ, આપ હાથ છેદે તે શીશ;
જમ જમ શબ્દ કહી સંગોગ, લેજો માત બવાની ભેગ. કરો ત
પસવીના પુરાં કામ, ગાગે તે આપો આ કામ; ખડગ શીશ મુ
કે જોડે માં માં શબ્દ થયો તેડે. અરે રાય માં કડીશ દેહની
ધાત, કહું તે કર એ મારી વાત; ઉઠમણ અણાવો લોટ, કરે
પુતળ તારી ગોઠ. કરી કડકા હોમ કુંડ, વૃષ્ટ થશે તેથી ચામુંડા
પડયું ખડગ હાથથી તરત, પાળુ રાય વીક્રમનું વરત. થયો શ
બ્દ તેવું આચરું, એ સીધે ક્રીયું પારણું; રાજ શીખ માગે જાહ
રે, એ સીધ બિલ્યા તાહરે. ધન ધન રાજ તાંડું મન, જીવતો દે
ખાડું તારો તન; નથી આણ્યો મારવા કારણે, જોવા શબ્દ આણ્યો
ખારણે. અનેક સતવાદી પેહેલો હોય, વૃજ સમાન દીઠો નહીં કા
મ; શાખાશ તારા પીતા ન માત, શાખાશ તારી જીગતે જાત,

મંદીર જઈને જાણે કરો, આપ વસ્ત્ર તે કરમાં ધરો; આ લે જ
 જ મંદીરમાં યાપ, પ્રસવતી રાણી ને આપ. સાત જનમની વંજા
 હશે, પુત્ર બલીસ લક્ષણો થશે; એ અમુલ્ય માટી વસ્ત્ર, હેસિ
 આપું તારે હસ્ત. પુત્રને તેડી આવ્યો તાંહે, વસે સીધનો એ
 લો તાંહે; તેને આગતા સ્વાગતા બહુ કરી, રાખ્યા હેને રૂદેમાં
 ધરી. અમરત્ર મેવા આપ્યા આહાર, જે નવ દીઠા કોષ સંસાર;
 પ્રાતસકાળ થયો જાહરે, માગી વીદાય વીક્રમ તાહરે. કહે એ-
 લો સાંભળરે રાય, મોહોટો છે તારો મહીમાય તેં મુજ આગળ
 મેલ્યું શીશ, પણ નવ આણી મનમાં રીસ. કચ્છું વાલુ પરમાર
 થ કામ, કુપ્પ બંજણુ તે તારું નામ; તાહારા પુત્ર તણો નહીં
 પાર, આપુ વસ્ત્ર તુજને એક સાર. સફળે જળ સેષ જાઓ,
 અંતકાળ આવે તારે ખાઓ; વીધન વળશે તહાં તમ તાણું. થ
 શે આવરદા બમણું ધણું. દુરલભ છે દેવતાને એહ, નરપત્ર તુજ
 ને આપુ તેહ; વસ્ત્ર અમુલ્ય એ ત્યાં સાથ, સડત છે રાજને
 હાથ થયું નગર ઉજ્જણી જાણુ, હરખે ગરમડીયાં નીશાન; નાહ
 નું મોહોટું નમનું સઉ, જાગત પુષ્પે વધાવે બહુ. દીઠો પુત્ર ને
 વાધ્યું હેત, નર નારી મા બાપ સમત; રાજ આવી જોઠો પાટ,
 કરે વખાણુ ખાલે જસ બાટ. ખેર મહેર કરી છે ધણી, જોઠો ત
 ખત ઉજ્જણી ધણી; પોપટ આવી જોઠો હાથ, ખાલ્યો વીક્રમ સ
 જ્ઞાની સાથ. ફરી ફરી શું કહીએ તુને, શીઘ્ર ઘાલી મુક્યે. છે મુ
 ને; માહારો અરથ તમથી કેમ સરે, કામ હાવર વીના કોણુ
 કરે. માટે મારૂ વચન તે જ્ઞપ, કાહાડી મહેલે મુજને તું રાય;
 દાવાનળ માંહી જઈ અડું, કે વેણી માધવમાં પડે. તાહારે વીક

મ રાજા હસે, બોલ શુકનો મનમાં વસે; અમુલ્ય વસ્તુ એ બધાં હ
તી, કીધી પોપટ આગળ હતી. એમાં ગુણ છે જાત્રા એહ, નરપતે
સોંપ્યા આણી તેહ કહ્યો ગુણ એ ફળનો ધણો, દીલ રીજ્યો તે
પોપટ તણો. રાજાને દીધી આશીશ, જીવે રાજા કરોડ ખત્રિસ;
નીત્ય નીત્ય કરે પરકામ, નવ ખંડમાં નીરમળ નામ. જેવું કામ
કર્યું માહર, ઈશ્વર નીલ્ય કરે તાહરું; એ રીતે આપી આશીશ,
આદ્યો પોપટ વણીકની દીસ.

દોહરા—પોપટ ફળ લેઈ વળ્યો, આળ્યો વણીકની પાસ;
શેઠ શેઠાણી રંગમાં, ત્રીજી મના નાર. મુક્યાંફળ મુખ આગળે, મન
માં થયો આણુદ; કળા વધી પોપટ તણી, જેમ અજવાળો ચંદ
પુષ્પ નક્ષત્ર રવીવારનું, આપીયું તેને દીન; પ્રાર્યું ફળ તે પ્રીત
માં, ઉત્તર આણી મન. ગરબ રહ્યો તે દીનધી, પોતી મનની
આશ; માસ ચારતે વીતીયા. વીનતા મન વીસ્વાસ. વણીક તણા
જે વાયદો, નીચે આળ્યો નેટ; અધીક હેન આરોગીયો, પ્રિતથી
પળ પેટ. વીધન વાલ્યુ તે શેઠનું, ભોગવી રીધ ધર સુભ; ખત્રિસ
લક્ષણો બહુ ગુણી, પ્રેમદા પામી પુત્ર. પોપટ પરણ્યાંયો પ્રિતથી
મના કરે સાથ; અધીક હેતથી તે રહ્યો, હેતે હઠકું હાથ. કહે પુ
તળી ભોજ શું વીકમ મહીમા એહ; માંધા સાટે લાવીયો, તર
તજ આપ્યા તેહ. તન વાહાલુ નહી તેહને, વપુ વાહાલુ તે વ્યર
થ; પરમારથ વાહાલુ ધણું જે સાથે પર અરથ. એવા જે પ્રાક
મ કરે, નીમખ ન રાખે તું-ય; એ આસન એ બેસશે, કરે જે
એવાં પુ-ય.

એપાર્થ—કહ્યાં પુતળીએ જે વરત, લખ્યાં પુરાણ પડીતે

તરત; સંસ્કૃત કાળીદાસે કહ્યાં, પ્રાકૃત કથા તરે તે ગયાં. સંસ્કૃત માંથી કહી એ જથા, પ્રાકૃત કવીતાએ કથા; ભાટ ચારણ કવી જન કોડ, માયુ માન બેઉ કરજોડ. અક્ષર ભેદ ના જાણું અતી, જાણુનાર સાચી સરસ્વતી, જે મત દીધી માવડી તેવી બુદ્ધ અક્ષય આવડી; સાંભળતામાં પાતીક જન, કાયા નીરમળ તેની યાય. સુણે સી- ખેને હેતે ગાય, પાંચે પાતીક તેનાં જન; બહી વાત ઉપર રહે ભાવ, સ્વપનામાં ના આવે તાવ. આપે એકને પામ્મ લાખ તેની વેઠ પુરાંણે છાય. મુરખ વિદ્યા પમે ધણી, ધમ્મર આશા પુરે તે ત- ણી; નીરધન જન પામે તે ધન, વંઝા નારી પામ્મતે તન. પામ્મ ભક્ત નારાયણું તુર. સામદ ક્ષત્રી પામ્મ સુર; રોગી જન તે રોગ વામશે, બ્રહ્મ તેજ બ્રાહ્મણ પામશે. બહી બુદ્ધ પામ્મ તે ભાટ. ચારણ ચાલુશી કેરી વાત. કવી કહે હું સહનો રાંક, ક્ષમા કરજો. સહ મારો વાંક. કહે કેતળી સાંભળ રાય, એવા થાઓ તો ધર- જો પાય; એમ કહી આકાશે ગઈ, એહ કથા સંપુરણ થઈ. સાંભળજોડ કહે કર જોડ, બોલો જે જે શ્રી રણુછોડ.

ઈતી મના પોપઠની વારતા સંપુરણ.

